

ВОДАЧИ НА ТЪЛПИТЕ И ИЗПОЛЗВАНИ ОТ ТЯХ СРЕДСТВА ЗА УБЕЖДЕНИЕ

познаваме вече душевността на тълпите, знаем и какви движещи сили й въздействат. Остава да разберем как да се прилагат тези движещи сили и кой може да ги пусне целесъобразно в действие.

1. ВОДАЧИ НА ТЪЛПИТЕ

Щом определен брой живи същества се съберат на едно място независимо дали става дума за стадо животни или за човешка тълпа, те инстинктивно се поставят под Властта на някакъв ръководител, т.е. Водач.

Водачът на човешки тълпи играе значителна роля. Негова-та Воля е ядрото, около което Възгледите се оформят и уед-накъват. Тълпата е стадо, което не би могло да мине без гос-подар.

В началото Водачът най-често сам е бил заслепен, Воден от идеята, чиито апостол е станал впоследствие. Тя дотол-кова го е завладяла, че всичко извън нея се губи и Всяко против-но становище за него е зрешка и суеверие. Такъв е Робеспьер, хипнотизиран от химеричните си идеи и прибягващ до средствата на Инквизицията в името на разпространяването им.

В мнозинството си Водачите са хора на действието, а не на мисълта. Проницателността не им е присъща и не би могла да бъде тъй като по правило тя води до съмнение и до бездействие. Водачите излизат от редиците на онези невротизици, възбудени и полупобъркани хора, стигащи почти до лудост.

и абсурдна да е защитаваната от тях идея или цел-та, която преследват, всякакво разсъждение се притъпява пред убедеността им. Ненавистта и преследванията само увеличават възбудата им. Личен интерес, семейство, всичко се Жертва. При тях самият инстинкт за самосъхранение из-чезва, до степен че единствената награда, която

Желят, чес-то пъти е мъченичеството. Силната вяра придава на думите им голяма мощ на внушението. Множеството винаги слуша на-дарения със силна воля. Загубили всякаква воля, събраните в тълпа индивиди инстинктивно се насочват към този, който я притежава.

На тълпите никога не са липсвали водачи: само че не всички са надарени, липсват им силните убеждения, които правят апостолите. Много пъти това са изкусни ретори, преследващи само личните си интереси и стремещи се да убеждават чрез ласкаене на низки инстинкти. Така упражненото влияние е винаги краткотрайно. Великите убедени, възбуждащи душа-та на тълпите, отшелниците като Петър Амиевски, Луте-ровците, Савонароловците, героите от Революцията, са омагьосвали другите едва след като сами са били завладени от някаква вяра. Тогава са успели да посадят в душите омагьосваща сила, наречена вяра, превръщаща човека в пълен роб на мечтата му.

Да създават вяра, без значение религиозна, политическа или обществена, в дело, в личност, в идея, в това най-вече се състои ролята на големите водачи. От всички сили, с които човечеството разполага, вярата винаги е била от най-значимите и с право Евангелието ѝ приписва свойството да повдига планини. Да се сдобие човек с вяра значи да стане десет пъти по-силен. Великите събития в историята често са били дело на невежи вярващи, въоръжени единствено със собствената си вяра. Не са начетени хора и философи и най-вече не със скептици са били основани религиите, управлявали света, както и обширните империи, простиращи се от едното до другото полукълбо.

Такива примери обаче важат за великите водачи, а те се срещат твърде рядко, за да може историята лесно да посочи колко са. Те са върхът на дълга поредица, от могъщия манипулатор на хора до работника в някоя опушена кръчма, който омайва лека-полека другарите си, предъвквайки безспир няколко напълно непонятни за него думи, но чието приложение

трябва, по негово мнение, да доведе до сигурно осъществяване на всички мечти и надежди.

Във всяка социална сфера — от най-високата до най-ниската, човекът, щом излезе от уединението си, попада тутакси във Властта на някой водач. Повечето хора, особено от на-родните маси, са неспособни на поведение, защото не притежават

никаква ясна и осмислена идея извън собствената си професия. Водачът им служи за пътеводител. В краен случай, той може да бъде заместен, но съвсем недостатъчно, от оне-зи периодични публикации, фабрикуващи схващания за своите читатели и поднасящи им заучени фрази, които ги освобожда-ват от необходимостта да разсъждават.

Властта на Водачите е толкова деспотична, че ако се на-лага, то е само благодарение на този деспотизъм. Забелязахме колко лесно те постигат подчинение, без обаче да притежа-ват и най-малкото средство за подкрепа на Властта си, В най-размирните работнически кръгове. Те определят работното Време, ръста на надниците, те решават Въпроса за стачките, които по тяхна заповед започват и свършват В точен час.

Днес, Водачите се стремят да заместят постепенно Об-ществениите Власти, колкото повече последните позволяват да бъдат оспорвани и отслабвани. Благодарение на тиранич-ността си тези нови господари постигат много по-пълно под-чинение, отколкото е постигнало което и да е правителство. Ако, вследствие на някакво произшествие, Водачът изчезне и не бъде незабавно заместен, тълпата отново се превръща В разединена и съпротивляваща се общност. При една стачка на персонала на омнибусите В Париж трябваше само да бъдат задържани двамата й Водачи и стачката бързо свърши. Душа-та на тълпите е Вечно обладана не от нужда за свобода, а от необходимост да се подчинява. жаждата им за изпълнител-ност ги кара да се покоряват инстинктивно на всеки самообя-вил се за техен господар.

Класата на Водачите може да се раздели по ярко очертани признаци. Едните са енергични хора, със силна, но краткот-райна Воля; другите, много по-малобройни, притежават еднов-ременно силна и трайна Воля. Първите се изявяват като буй-ни, храбри, дръзки. Те са полезни предимно за провеждане на ня-кое нападение, за увличане на масите въпреки опасността и за превръщане на млади войничета в герои. Такива са например Ней и Мюра през първата Империя. Такъв е в наши дни и Гари-балди, авантюрист без талант, но енергичен, успяващ с шепа

хора да превземе старото Неаполитанско кралство, защита-вано все пак от дисциплинирана армия.

Колкото и мощна енергия да носят обаче подобни вождо-ве, тя е краткотрайна и с нищо не надживява породилия я Въз-будител. завърнали се В течение на

всекидневието, движени-те от Възбуда герои често гоказват, както цитираните от мен по-горе, учудваща слабост. Те сякаш не са В състояние да разсъждават и да се държат В най-обикновени условия, след като са съумели така добре да ръководят другите. Такива Во-дачи не могат да се изявят, ако самите те не са Водени и въз-буждани безкрай, ако не усещат неизменно над себе си някой човек или някаква идея, ако не следват точно очертана линия на поведение.

Втората категория водачи — хората с постоянна Воля, упражнява, макар и без такъв външен блясък много по-осезае-мо Влияние. Тук откриваме истинските основатели на религии или създатели на големи дела: Св. Павел, Мохамед, Христофор Колумб. Интелигентни или ограничени, Все едно, светът Вина-ги ще е техен. притежаваната от тях упорита Воля е изключително рядко качество, пред което Всичко се огъва. Не Вина-ги отчитаме В достатъчна степен какво може една силна и последователна Воля. Нищо не устоява пред нея, нито приро-дата, нито боговете и хората.

Най-пресния пример за това ни дава прочутият инженер, разделил два свята и осъществил три хилядолетната напразно преследвана цел на толкова много велики владетели. По-късно, той се провали в подобно начинание: защото старостта бе дошла, а пред нея всичко угасва, дори волята.

За да докажем силата на волята, би било достатъчно да предадем подробно разказа за преодолените трудности при строежа на Суецкия канал. Очевидецът д-р Казалис е събрал В Няколко вълнуващи реда това голямо дело, разказано от безс-мъртния му автор. „И той разказваше, ден по ден, част по част, епопеята на канала. Разказваше за всичко, което е тряб-вало да надмогне, за всичко невъзможно, което е превърнал във възможно, за всички пречки, за заговорите срещу него, а също и за разочарованията, неприятностите, пораженията, неуспели обаче нито за миг да го обезсърчат, нито да го сломят; той припомняше Англия, бореща се срещу него с безспирни на-падки, и още Египет и колебаещата се Франция, и френския консул, противник повече от всекиго, на първите строителни работи, и как са му пречели, шантажирайки работниците с

жажда, като ги лишавали от речна вода; и за министъра на флота, и за инженерите, за всички сериозни, опитни и учени хора, всички естествено враждебни и всички научно убедени в провала, като го изчислявали и предвиждали за ден и час, как-то се предвижда затъмнение."

Малко имена биха влезли в книгата, предполагаемо Житие на всички тези велики водачи; тези имена обаче са стоели на-чело на най-важните събития в цивилизацията и в историята.

2. СРЕДСТВА ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ВОДАЧИТЕ: ТВЪРДЕНИЕ, ПОВТОРЕНИЕ, ЗАРАЗИТЕЛНОСТ

Ако трябва тълпа да бъде увлечена за миг и да бъде убеде-на да извърши някакво действие да ограби замък, да загине В защита на барикада, на нея трябва да й се въздейства с бързи внушения. Най-здравото внушение си остава примерът. В та-къв случай е необходимо тълпата вече да е подготвена от ня-кои обстоятелства, а този, който иска да я поведе — да има качеството, което ще анализирам по-нататък пог название-то „обаяние“.

Ако ли тък става дума за бавно прокарване на представи и вярвания в съзнанието на тълпите, например съвременните социални теории, средствата, използвани от водачите, са различни. По принцип, те прибегват до следните три начина: твърдение, повторение, заразителност. Действието им е твърде бавно, но дава трайни резултати.

Твърдението само за себе си, откъснато от всякакво съж-дение и доказателство, представлява сигурен начин за прокар-ване на дадена идея в съзнанието на тълпите. Колкото твър-дението е по-стегнато, недоказано и неизявено, толкова по-авторитетно е. Държавниците, призовани да защитават ня-каква политическа кауза, индустриалците, рекламиращи про-дуктите си чрез обявления, познават цената на твърдението.

То обаче добива реално Влияние само ако се повтаря непре-кбСНато и до втръсване, и то с едни и същи думи. Наполеон е казал, че има само една сериозна реторична фигура — повто-рението. Благодарение на него, обектът на твърдението ус-пява да се всели в умовете до степен да се приема като дока-зана истина.

Лесно се схваща влиянието на повторението върху тъл-пите, като се види каква власт упражнява върху най-прост-

ветените съзнания. Наистина, обектът на повторението в крайна сметка се запечатва в онези дълбоки пластове на несъзнаваното, в които се изковават причините за нашите действия. След време, забравили от кого е тръгнало повтаряното твърдение, накрая започваме да му вярваме. Така се обяснява изненадващата сила на обявата. Когато сме прочели сто пъти, че най-хубавият шоколад е шоколадът „Хукс“, ние си въобразяваме, че неведнъж сме чували да се говори за това и в края на краищата се убеждаваме, че е точно така. Убедени от хиляди твърдения, че брашното „Игрек“ е излекувало най-великите личности от най-упоритите болести, най-после се изкушаваме да го опитаме в деня, в който ни хване подобна болест. От повторенията, които ни набива в съзнанието един и същ вестник, че А. е пълен негодяй, а Б. — много почтен човек, стигаме до убеждението, че е така, при условие, разбира се, че не четем често друг вестник, споделящ противоположно мнение и къде-то определенията са разменени. Единствени твърдението и повторението са достатъчно мощни, за да могат да се изобличат.

Когато едно твърдение е било достатъчно и единодушно повтаряно, както става с някои финансови предприятия, купувачи всички конкурси, тогава се създава т. нар. всеобщо мнение и се задейства мощният механизъм на заразителността. В случая с тълпите, идеите, чувствата, възвращенията, вярванията притежават толкова силно заразително свойство, колкото и микробите. Това явление се наблюдава още при Животните, щом се съберат в тълпа. Потрепенето на един кон в конюшната не след дълго става присъщо и на останалите коне от същата конюшня. Един страх, едно разбъркано движение на няколко овци бързо се предава на цялото стадо. Заразителността на възвращенията обяснява резкостта на паниката. Пак чрез заразителност се разпространяват и мозъчните смущения, като лудостта. Известно е колко често психиатрите стават Жертва на умствено смущение. Дори се споменават форми на лудост, например агорафобията, предаващи се от човека на Животните.

Заразителността не изисква едновременно присъствие на хора на едно-единствено място; тя може да действа на разстояние, повлияна от някои събития, насочващи умовете в една и съща посока и придаваща им специфичните харак-

ГРАНИЦИ НА ИЗМЕНЧИВОСТ НА ВЯРВАНИЯТА И СХВАЩАНИЯТА НА ТЪЛПИТЕ

1. ОПРЕДЕЛЕНИТЕ ВЯРВАНИЯ

Съществуват тясна успоредност между анатомичните характеристики на съществата и психологическите им характеристики. Сред първите открити са някои неизменни елементи или такива слабо изменящи се, че за истинската им промяна е нужно време, равно на геологическите епохи, докато тези постоянни, неотменяеми характеристики се срещат други, много подвижни, които средата, майсторството на скулптурата и на градинаря понякога изменят до степен да скриват основните характеристики от погледа на невнимателния наблюдател.

Същото явление се наблюдава и при моралните характеристики. Неотменимите психологически елементи на дадена народност съжителстват с подвижни и изменчиви елементи. Поради тази причина, при изучаване на вярванията и схващанията на един народ винаги попадаме на строго определена основа, върху която се присаждат схващанията, подвижни като пясък, покриват, скалата.

По този начин вярванията и схващанията на тълпите образуват две ясно различни групи. От една страна, големите постоянни вярвания, простиращи се върху много столетия и върху които почива една цяла цивилизация. Това са например, от миналото, феодалният възглед, идеите на християнството, реформационните идеи. В наше време, това са принципът на националностите, демократичните и социалните идеи. От другата страна са моментните и променящите се схващания, най-често произтичащи от общите разбирания, възгледи и изчезващи във всяко време: теориите, насочващи в определени моменти изкуствата и литературата, или такива например, от които се поражда романтизмът, натурализмът и т.н. Точно толкова повърхностни, както и модата, те се променят като вълничките, непрекъснато появяващи се и изчезващи над дълбокото езеро.

Големите всеобща вярвания са твърде ограничени на брой. Създаването и угасването им са върхните точки в историята на всяка историческа народност. Те са истинското скеле на цивилизациите.

Едно преходно схващане лесно намира място в душата на тълпите, но е много трудно да се вгради в нея трайно вярване, както и да се разруши то, след като е било изградено. Промяната му е възможна само с цената на шеметни революции и едва когато вярването е загубило почти изцяло властта си над душите. Ролята на революциите в случая е да отхвърлят напълно полуизоставени вече идеи, за окончателното скъсване с които е попречил заробващият навик. Започващите

революции са Всъщност свършващи вярвания.

Точният ден, в който едно голямо вярване е предназначено да умре, е денят, в който стойността му започне да се оспорва. Виеукви не повече от фикция, вся^ всеобщо вярване би могло да просъществува само ако избегне изпитанието.

Но именно когато е силно разтърсено Вярването, породените от него институции остават все така могъщи и затихването им едва се усеща. Щом накрая загуби изцяло силата си, всичко поддържано от него, се сгромолясва. Все още няма на-род, успял да промени вярванията си, без да е веднага обречен да преобразува елементите на своята цивилизация.

Той ги преобразува, докато не приеме Нѳлkou друго Всеобщо Вярване; дотогава пѳк Живее задължително в анархия. Всеобщите вярвания са необходимите опори на цивилизациите; те налагат нассЖа на идеите и единствени могат да вдъхнат вяра и да създадат дълг.

Народите неизменно са чувствали ползата от придобиването на Всеобщи Вярвания и инстинктивно са разбрали, че изчезването им ще е равносилно на начало на упадѳка. фанатичният 1